

Μιαλά έχουμε, σχέδιο για την έρευνα δεν έχουμε

Πηγή: ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ Σελ.: 1,7 Ημερομηνία έκδοσης: 04-02-2025
Αρθρογράφος: Επιφάνεια 1631.22 cm² Κυκλοφορία: 14860
Θέματα: Α.Ε.Ι, ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

Μιαλά έχουμε, σχέδιο για την έρευνα δεν έχουμε

Δέκα κορυφαίοι επιστήμονες μιλούν στην «Κ»

Αναταράξεις εξακολουθούν να προκαλούν στον ακαδημαϊκό χώρο οι παραιτήσεις του προέδρου και μελών του Εθνικού Συμβουλίου Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας. Δέκα διακεκριμένοι Έλληνες πανεπιστη-

μιακοί εξηγούν γιατί παρά το εξαιρετικό ανθρώπινο δυναμικό που διαθέτει η Ελλάδα έχει γίνει ουραγός στη βασική έρευνα και προτείνουν θεσμικές αλλαγές, αλλά και διαφάνεια και αξιοκρατία. **Σελ. 7**

Μυαλά υπάρχουν, εθνικό σχέδιο δεν έχουμε

Δέκα κορυφικοί επιστήμονες μιλούν στην «Κ» για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει η βασική έρευνα στην Ελλάδα

Της ΤΑΣΟΥΛΑΣ ΕΠΙΤΑΚΙΩΗ

Ο Πέτρος Κουμουτσάκος, πρόεδρος του Υπαιθυμίου Εφαρμοσμένων Μαθηματικών του Χάρβαρντ, στην άλλη άκρη της τηλεφωνικής γραμμής ακούγεται συγκινησιακά φορτισμένος. Πριν από λίγες ώρες έστειλε στο υπουργείο Ανάπτυξης την επιστολή της παραίτησής του από το Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας, όπως έκαναν την περασμένη Παρασκευή ο πρόεδρος του ΕΣΕΤΕΚ, καθηγητής Κυτταρικής Βιολογίας στο Ιατρικό Σχολείο του Χάρβαρντ Σπύρος Αρτζαβάνης-Τσάκωνας, και ο Αγγελος Χανιότας, καθηγητής Αρχαίας Ιστορίας στο Ινστιτούτο Προηγμένων Μελετών του Πανεπιστημίου Πρίνστον, καταγγέλλοντας την απουσία στρατηγικής εκ μέρους της κυβέρνησης στον τομέα της έρευνας.

Το ΕΣΕΤΕΚ, το δεκαπενταμελές ανάτοπο γναμοδοτικό όργανο της πολιτείας σε ό,τι αφορά τη χώρα εθνικής στρατηγικής για την έρευνα, την τεχνολογία και την ανάπτυξη της καινοτομίας, συγκροτήθηκε το 2019 και το 2020 τη θέση του προέδρου ανέλαβε ο Σπύρος Αρτζαβάνης-Τσάκωνας. «Ο Σπύρος έφτιαξε μια εκπαιδευτική ομάδα. Όμως πέρα από τα δομικά προβλήματα, πέρα από τις αξιολογήσεις μας που δεν λαμβάνονταν υπόψη για τις χρηματοδοτήσεις των ερευνητικών κέντρων, καταλάξαμε να υπογράφουμε αιτήσεις και να περιμένουμε μήνες για μια υπογραφή. Η κυβέρνηση δεν καταλαβαίνει ότι η έρευνα μπορεί να φέρει στη χώρα περισσότερα χρήματα από όσα ο τουρισμός και να συμβάλει στο να "φτιάξουμε" νέους ανθρώπους που θα δημιουργήσουν το αύριο του τόπου. Δυστυχώς, η βασική έρευνα στην Ελλάδα δεν αμειβεται. Όσοι ακολουθούν με αυτήν παίρνουν μισθούς πέννας. Χωρίς κίνητρο πώς να αναπτυχθεί. Επιπλέον, συνθήκες δεν χαιρεί εκτίμησής, συχνά μάλιστα πολεμάται μέσα στα ίδια τα πανεπιστήμια. Και τα κίνητρα δεν είναι μόνο οικονομικά, είναι και ψυχολογικά», λέει στην «Κ» ο Κ. Κουμουτσάκος.

Οι κλπές παραθέσεις των διακεκριμένων επιστημόνων του εξωτερικού –σήμερα με τις πληροφορίες μας επικριτικά και άλλες –ετακολλούσαν να προκαλούν αναταράξεις, εντός και εκτός Ελλάδας. Γιατί είναι τόσο δύσκολο να γίνει βασική έρευνα στην Ελλάδα; «Υπάρχουν δεκάδες λόγοι που καθιστούν εξαιρετικά δύσκολη τη βασική έρευνα στη χώρα μας, από την πενικρή χρηματοδότηση και τη διαδολική γραφειοκρατία έως την έλλειψη ενός ουσιαστικού εθνικού στρατηγικού σχεδιασμού. Ωστόσο, η ρίζα αυτής της αδυναμίας έγκειται στο ότι η ελληνική κοινωνία δεν αναγνωρίζει την αξία της. Πόσο δεν έχει αλλάξει από το 1915, όταν ο Γεώργιος Παπανικολάου διαπίστωσε με μικρά ότι η Ελλάδα όχι μόνο δεν εκμύσει επιστήμονες αλλά αντίθετα, τους θεωρεί από άχρηστους έως και επικίνδυνους», επισημαίνει ο Νίκος Κυρητιάς, επικεφαλής του Υπαιθυμίου Επιστήμης Δεδομένων του Μικροβιολογίας και Δεινών της Προγράμματος Προκαρκινωτικής Βιολογίας στο Εθνικό Εργαστήριο Lawrence Berkeley των ΗΠΑ. «Όμως η βασική έρευνα δεν είναι πολυτέλεια. Χώρες που επένδυσαν σε αυτήν, όπως οι ΗΠΑ και το Ισραήλ, έχουν δημιουργήσει πανίσχυρες οικονομίες βασισμένες στη

Το ερώτημα και ο κοινός παρονομαστής

1. Νικόλας Κισπάκης. 2. Ανδρέας Μπουτουβής. 3. Πέτρος Κουμουτσάκος. 4. Χριστίνα Κουλούρη. 5. Νίκος Κυρητιάς. 6. Νεκτάριος Ταβερναράκης. 7. Ελίζα Κοροφώου. 8. Ευθύμιος Καζιράς. 9. Γιώργος Παπιάς. 10. Αργύρης Ευστρατιάδης. Στον απόλο των πλαισίων παραθέτουμε από το Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας κλήθηκαν να αποαντήσουν στο ερώτημα γιατί είναι τόσο δύσκολο να γίνει βασική έρευνα στην Ελλάδα. Κοινός παρονομαστής στις απαντήσεις των διακεκριμένων επιστημόνων είναι το διαρκώς έλλειμμα στήριξης από την ελληνική πολιτεία.

γνώση. Η Ελλάδα πρέπει να δει την επιστήμη ως επένδυση για το μέλλον της, εξίσου ζωτικής σημασίας για την επιβίωσή της με την «θνηκή της άμυνα».

Ο Ευθύμιος Καζιράς, καθηγητής Θεωρητικής και Εφαρμοσμένης Φυσικής και Εφαρμοσμένων Μαθηματικών στο Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ συμφωνεί ότι δεν έχει εμπειθεί στην Ελλάδα τόσο κρίσιμος είναι ο ρόλος της έρευνας στην ανάπτυξη μιας σύγχρονης οικονομίας και, επομένως, πόσο σημαντικό είναι να οργανωθεί σωστά σε εθνικό επίπεδο και σε βάθος χρόνου. «Το τραγικό στην περίπτωση μας είναι ότι οι δυνατότητές μας είναι μεγάλες. Μιαλά υπάρχουν! Άλλες χώρες, όπως οι ΗΠΑ, η Γερμανία ή η Μεγάλη Βρετανία, πρέπει να τα διασώσουν. Τι μπορεί να γίνει. Ένας φορέας –υπουργείο ή οργανισμός– που θα θέτει μακροπρόθεσμους στόχους και θα εμπνεύσει την επίτευξή τους, επισημοποιώντας τα ιδρύματα. Ιδανικά, η νγεσία του πρέπει να έχει χαρακτήρα διαρκικό, να μην περιπέσει από τις αλλαγές κυβερνήσεων ή υπουργών. Ονερα, θερνής νυκτός; Ίσως. Αλλά αν δεν ονειρευτούμε σωστές λύσεις τώρα που η κρίση στον χώρο μας απαιτεί δραστητικές αλλαγές, τότε πότε».

«Ατμομηχανή» πρόδου
Για τη Χριστίνα Κουλούρη, πρότανη του Παινείου Πανεπιστημίου και μέλος του ΕΣΕΤΕΚ, το πρόβλημα προέρχεται «από την κυρίαρχη οφελιστική αντίληψη της γνώσης, που ερμηνείει στενά τη χρησιμότητα μιας έρευνας στην οποία τα αποτελέσματα δεν φαίνεται να έχουν άμεση εφαρμογή. Υπό το πρίσμα αυτό, δεν αναγνωρίζεται η αναγκαίο-

τητα διεξαγωγής έρευνας σε τομείς των ανθρωπιστικών αλλά και των θετικών επιστημών (Μαθηματικά, Φυσική) που δεν έχουν πρακτική χρησιμότητα», τονίζει στην «Κ». «Το ελληνικό κράτος δεν έχει πεισθεί για τη σημασία της βασικής έρευνας, αντιλαμβανόμενο με λάθος όρους την καινοτομία, ορίζοντάς την δηλαδή με στενά οικονομικά κριτήρια αγοράς. Ωστόσο, πραγματική καινοτομία παράγεται μόνο μέσα από την πρωτότυπη επιστημονική σκέψη που είναι η ατμομηχανή της ανάπτυξης και της προόδου κάθε χώρας».

Πα παρερμηνείες σχετικά με τον καθοριστικό ρόλο της έρευνας μιλάει ο Γιώργος Παπιάς, καθηγητής Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Συστημάτων και αντιπρότανης έρευνας στο Πανεπιστήμιο της Πεννυλβάνια. «Συνά η βασική επιστήμη θεωρείται πολυτέλεια στην Ελλάδα, αλλά οι χώρες που την υποστημούν δυσκολεύονται να ανταγωνιστούν σε τομείς υψηλής τεχνολογίας. Αυτό που πραγματικά χρειάζομαστε είναι μια εθνική στρατηγική που θα ενισχυμένει τη βασική έρευνα, την εφαρμοσμένη έρευνα και την καινοτομία ως αλληλένδετα μέρη ενός ενιαίου οράματος. Η υλοποίηση αυτού του οράματος απαιτεί συντονισμένη προσπάθεια: στοχευμένες επενδύσεις, υποστηρικτικές πολιτικές και συνεργασία μεταξύ ακαδημαϊκών κοινότητας, βιομηχανίας και κυβερνήσεων».

Για τον Αργύρη Ευστρατιάδη, ομότιμο καθηγητή Γενετικής και Αναπτυξιακής Βιολογίας του Πανεπιστημίου Κολομβία της Νέας Υόρκης και συνεργαζόμενο ερευνητή του Ιδρυματός Ιατροβιολογικών Έρευνών της Ακαδημίας Αθηνών, η έρευνα που γεννά εφαρμογές και φέρνει ανάπτυξη είναι η βασική έρευνα. «Αν δεν υπάρχει πολιτική βούληση για άμεση αλλαγή νοοτροπίας και ορατή αλλαγή νοοτροπίας και ορατή αλλαγή νοοτροπίας, θα χάσουμε το κίνητρο των ώρων που η υλοποίηση γνώσης στις βασικές βιολογικές επιστήμες και οι βιοτεχνολογικές εφαρμογές της αυδάνονται ακατάστατα με λιγυγίδη ρυθμό σε παγκόσμια κλίμακα», επισημαίνει. «Υποδομές και μυαλά υπάρχουν. Εκείνο που δεν υπάρχει και απαιτείται άμεσα είναι η οργάνωση και ο στρατηγικός σχεδιασμός. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να δημιουργηθούν κρίσιμες μάζες ερευνητών σε συμπληρωματικά πεδία βασικής έρευνας. Να καλλιεργηθούν γόνιμες συνεργασίες των βιοεπιστημόνων με βιοτεχνολογικές εταιρείες και με τη φαρμακοβιομηχανία. Να επιδοκωθεί με εστιασμένη προσπάθεια (και κίνητρο την κατάργηση φορολόγησης δωρεών) η εξερεύση πόρων χρηματοδότησης από κοινοβελή ιδρύματα και από ιδιωτική πρωτοβουλία, που θα προστεθούν στους πόρους που διαθέτουν η πολιτεία και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Να γίνονται επικυρήσεις σε τακτά χρονικά διαστήματα, όχι όπως τώρα χωρίς προγραμματισμό. Να παταχθεί δραστηκά η υδροκεφαλική γραφειοκρατία που αποτελεί τροχοπέδη για την έρευνα».

Κοινός παρονομαστής στις απαντήσεις των διακεκριμένων επιστημόνων με τους οποίους επισκέπτεται η «Κ» είναι το διαρκώς έλλειμμα στήριξης της βασικής έρευνας από την ελληνική πολιτεία. «Δεν υπάρχει συνέχεια και συνέπεια ερευνητικής πολιτικής. Ενώ διαπανώνται σημαντικά ποσά σε διάφορες ερευνητικές ή συνδεδεμένες

με την έρευνα δραστηριότητες, δεν υπάρχει μακροπρόθεσμος στρατηγικός σχεδιασμός. Οι προσπάθειες συνήθως ετάνυλονται σε χρηματοδότηση φαινομενικά "χρησιμοθηρικών" ερευνητικών προγραμμάτων, χωρίς όμως, τις περισσότερες φορές, να έχει προηγηθεί αξιολογική αξιολογηση και, το σημαντικότερο, αποτίμησή του αποτελέσματος αυτών των δράσεων», όπως εξηγεί ο Νεκτάριος Ταβερναράκης, καθηγητής στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Κρήτης και πρόεδρος του Ιδρυματος Τεχνολογίας και Έρευνας. «Λαμβάνοντας υπόψη ότι η έρευνα είναι η πιο παγκοσμιοποιημένη ανθρώπινη δραστηριότητα, αν η χώρα μας δε μετέχει στο παγκόσμιο ερευνητικό γίγνεσθαι, είναι καταδικασμένη να παραμείνει ουραγός και να περιοριστεί σε ρόλο χρήστη τεχνολογίας που θα αναπτύσσεται αλλού...»

Ατροφική συνιστώσα

Στο ΕΣΕΤΕΚ δεσποεί το «Κ», η Καινοτομία. Όμως, όπως αποδεικνύουν οι πρόσφατες παραθέσεις, δεν έχει εμπειθεί ότι η βασική έρευνα είναι εκείνη που κατά κύριο λόγο υπηρετεί την Καινοτομία. «Διαφορητικά, θα είχε υψηλή προτεραιότητα στη χώρα ερευνητικές πολιτικές και δεν θα ήταν ο "φτωχός συγγενής" και η πλέον ατροφική συνιστώσα στο ελληνικό οικοσυστήμα έρευνας-καινοτομίας», λέει ο Ανδρέας Μπουτουβής, καθηγητής της Σχολής Χημικών Μηχανικών και τέως πρότανης του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. «Η χρηματοδότηση για την έρευνα στη χώρα μας είναι ισχνή αλλά ακριβώς γι' αυτό πρέπει να είναι κατά το δυνατόν αποδοτική. Δεν είναι, όμως, κυρίως λόγω κερματισμού του ερευνητικού χώρου,

συνέχειας, ανορθολογισμού και έλλειψης σχετικής παράδοσης. Συνεκόλουθα, πλήττεται ισχυρά η βασική έρευνα γιατί αποδίδει μακροπρόθεσμα έναντι βραχυμεσοπρόθεσμων προτιμήσεων αλλά και γιατί κάνει από την έλλειψη βαθιάς αξιοκρατίας, ουσιαστικά ανταγωνιστικής αξιολογησης προτάσεων καθώς και στοχευμένων υποστηρίξης ομάδων αριστείας. Το ΕΣΕΤΕΚ θα μπορούσε να προτάει την ενίσχυση της. Αλλά διολίσθησε σε συμβουλοσφραγίδα λόγω εξάρτησης από την κυβερνητική γραφειοκρατία». «Η έρευνα είναι ακριβή και χρειάζεται χρόνο για να επιτύχει, επομένως δεν προσφέρεται για πολιτική σκοπιμότητα, τόσο μάλλον σε μια χώρα που δεν θεωρεί προτεραιότητα», ότεη μια άλλη παράμετρο ο Νικόλας Κισπάκης, ερευνητής α' βαθμίας στο Ινστιτούτο Vabraham και το Πανεπιστήμιο του Κεμπρίτζ. «Επίσης, σε ό,τι αφορά τη χρησιμοποίηση της, αντί ενός ανεξάρτητου κρατικού-δημοτικού οργανισμού με καλό προϋπολογισμό και σταθερές προκλήσεις ερευνητικών προγραμμάτων, στην Ελλάδα έχουμε παντού διδασαρία μικρά και μεσαία κονδύλια που συνήθως σπαταλώνται με κομματικά και άλλα κριτήρια. Τα περισσότερα υπουργεία διαχειρίζονται δικά τους κονδύλια χωρίς κεντρικό προγραμματισμό. Τελευταία ακούω ότι και οι περιφέρειες κάνουν το ίδιο με τρόπο που γεννά πολλά ερωτημαστικά».

Εξέγγω ανάπτυξης

«Τα καθοριστικά βήματα σε κάθε ερευνητική προσπάθεια είναι πρώτον μια καλή ιδέα και δεύτερον η απόδειξη ότι αυτή η ιδέα "στέκει" – κάτι που θα οδηγήσει στην υλοποίησή της. Σε ό,τι αφορά τις ιδέες, όλες οι χώρες του δυτικού κόσμου ξεκινούν από την ίδια οχεδόν αφετηρία και με τις ίδιες προϋποθέσεις, γιατί τα εκπαιδευτικά τους συστήματα είναι παρόμοια. Διαφέρουν στην υλοποίηση, στο οικοσυστήμα που δημιουργείται, στην ποιότητα των ερευνητών και τους προσφέρει τις υποδομές ώστε να ερευνηθούν και να αντιμετωπιστούν στον διεθνή ανταγωνισμό. Εκεί υστερεί η Ελλάδα», δίνει τη δική της ετήνηση η Ελίζα Κοροφώου, καθηγήτρια Βιοιατρικής Μηχανικής και Ραδιολογίας και διευθύντρια του Εργαστηρίου Υπερήχων και Ελαστικής Απεικόνισης στο Πανεπιστήμιο Κολομβία της Νέας Υόρκης. Τι θα μπορούσε να γίνει προς μια θετική κατεύθυνση; «Κατ' αρχάς η έρευνα να είναι παντελώς ανεπηρέαστη από την πολιτική και να υπάρχει ένας οργανισμός που θα είναι χρηματοδοτούμε με αξιοκρατικό τρόπο και με σταθερό προϋπολογισμό εκτός των υπουργείων, χωρίς οι κυβερνήσεις να μπορούν να τον αλλάζουν. Κάτι τέτοιο θα απαιτούσε εξέγγω για την ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας και εφαρτηριο για ένα καλύτερο μέλλον για τις επόμενες γενιές».

Ο κύκλος των απόψεων κλείνει όπως άρχισε: με τον άρτη παραθέτηση από το ΕΣΕΤΕΚ Πέτρο Κουμουτσάκου. «Δεν νιώθω θυμώ, ούτε απογοητευό. Όσο κι αν φανέ περιεργό, αισθητόμα πιστοδοξία. Η πιο σκοτεινή ώρα είναι πριν από την ανατολή. Είναι μια ευκαιρία να σπάσει το απόστημα και να γεννηθεί κάτι καινούριο. Πολλοί Έλληνες του εξωτερικού είμαστε πρόθυμοι να βοηθήσουμε. Φτάνει να γίνουμε οι αναγκαίες θεσμικές αλλαγές και να υπάρχει πολιτική βούληση».

<p>Επένδυση στο μέλλον</p> <p>«Η βασική έρευνα δεν είναι πολυτέλεια. Η Ελλάδα πρέπει να δει την επιστήμη ως επένδυση για το μέλλον της, εξίσου ζωτικής σημασίας για την επιβίωσή της με την «θνηκή της άμυνα».</p> <p>ΝΙΚΟΣ ΚΥΡΗΤΙΑΣ</p>	<p>Δραστητικές αλλαγές</p> <p>«Χρειάζεται ένας φορέας που θα θέτει μακροπρόθεσμους στόχους και θα εποστηύει τα ιδρύματα. Αν δεν ονειρευτούμε σωστές λύσεις τώρα που η κρίση στον χώρο μας απαιτεί δραστητικές αλλαγές, τότε πότε».</p> <p>ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΚΑΖΙΡΑΣ</p>	<p>Αναδομημένη αντίληψη</p> <p>«Το ελληνικό κράτος δεν έχει πεισθεί για τη σημασία της βασικής έρευνας, αντιλαμβανόμενο με λάθος όρους την καινοτομία, ορίζοντάς την δηλαδή με στενά οικονομικά κριτήρια αγοράς».</p> <p>ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΚΟΥΛΟΥΡΗ</p>	<p>Αξιοποίηση ταλέντων</p> <p>«Σε ό,τι αφορά τις ιδέες, όλες οι χώρες του δυτικού κόσμου ξεκινούν από την ίδια οχεδόν αφετηρία. Διαφέρουν στο οικοσυστήμα που αξιοποιεί τα επιστημονικά ταλέντα. Εκεί υστερεί η Ελλάδα».</p> <p>ΕΛΙΖΑ ΚΟΡΟΦΩΟΥ</p>
---	---	---	---